

Zhodnocení Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 02.07.1965, sp. zn. Pls 5/65, ECLI:CZ:NS:1965:PLS.5.1965.1

Číslo: II/1965

Právní věta: U prověřovaných okresních soudů není při rozhodování o trestných činech ublížení na zdraví podle § 221 a § 222 tr. z k. věnována vždy dostatečná pozornost zjišťování a objasňování zákonných znaků "ublížení na zdraví" a "těžká újma na zdraví". Není doceňován význam rozhodování o náhradě škody v adhezním řízení. Soudy nevěnují otázkám náhrady škody v adhezním řízení náležitosti pozornost a řešení těchto otázek v trestním řízení se vyhýbají.

Soud: Nejvyšší soud ČSSR

Datum rozhodnutí: 02.07.1965

Spisová značka: Pls 5/65

Číslo rozhodnutí: II

Číslo sešitu: 1-3

Typ rozhodnutí: Zhodnocení

Hesla: Adhezní řízení, Mučivé útrapy, Nutná obrana, Směrnice pléna Nejvyššího soudu, Trestný čin, Ublížení na zdraví, Ukládání trestu

Předpisy: 140/1961 Sb. § 3 odst. 4

§ 120

§ 13

§ 167 odst. 2

§ 221

§ 222 141/1961 Sb. § 2 odst. 5

§ 228

§ 31

§ 72

§ 89 odst. 7

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Usnesení předsednictva ÚV KSČ ze dne 9. 6. 1964 konstatovalo, že trestní postih uplatňovaný na některých úsecích trestné činnosti a vůči některým kategoriím pachatelů trestných činů neplní zcela svou funkci, což spolu s dalšími příčinami vede k většímu výskytu některých druhů trestných činů, mezi nimi i úmyslných trestných činů proti životu a zdraví.

Presidium Nejvyššího soudu vycházejíc z tohoto usnesení, uložilo provést do konce I. čtvrtletí 1965 průzkum rozhodování některých okresních soudů o trestných činech ublížení na zdraví podle § 221 a § 222 tr. zák.

Cílem průzkumu bylo prověření kvality soudního rozhodování o uvedených trestných činech a získání podkladů pro zevšeobecnění poznatků a usměrnění soudní praxe.

Na úseku rozhodování o vině byla prověrka zaměřena především na to, zda soudy rozhodují na podkladě všestranného objasnění všech okolností důležitých pro posouzení viny, zda správně vykládají zákonné znaky uvedených trestných činů, tj. „ublížení na zdraví“ a „těžká újma na zdraví“ a ustanovení § 13 tr. zák. o nutné obraně a zda správně rozlišují formy zavinění ve vztahu k těžšímu následku.

Z hlediska rozhodování o trestech bylo prověřováno, zda ukládáním trestů za tyto trestné činy je poskytována náležitá ochrana společnosti i občanům před pachateli těchto trestních činů a zároveň vytvářeny podmínky pro výchovné působení na pachatele a ostatní členy společnosti, zda soudy při ukládání trestů uplatňují z sadu individualizace trestu a správně hodnotí stupeň nebezpečnosti činu pro společnost a zda k tomu účelu provádějí potřebná zjištění. Dále bylo prověřováno, jak soudy zajišťují podklady, potřebné posouzení recidivy a zda recidivu správně hodnotí při určování stupně nebezpečnosti trestného činu pro společnost, v jakém rozsahu a v kterých případech je povolován podmíněný odklad výkonu trestu, používáno ustanovení § 40 odst. 1 tr. zák. o mimořádném snížení trestu odnětí svobody a v jakém rozsahu a v jakých případech dochází k upuštění od potrestání. Bylo také prověřováno, jak se projevuje při ukládání trestu spolupůsobení společenských organizací (záruky, společenský žalobce, obhájce), jak se soudy zabývají příčinami těchto trestných činů a jak se projevuje vliv alkoholu u těchto trestných činů.

Vzhledem k tomu, že v řízení o trestných činech ublížení na zdraví dochází zpravidla k uplatnění nároků poškozeného na náhradu škody, bylo při prověrce sledováno i to, jak soudy rozhodují o těchto n rocích poškozeného.

I.

Úroveň rozhodování o vině:

Obecné poznatky z prověrky na úseku rozhodování o vině lze shrnout takto:

U prověřovaných okresních soudů není při rozhodování o trestných činech ublížení na zdraví podle § 221 a § 222 tr. zák. věnována vždy dostatečná pozornost zjišťování a objasňování zákonných znaků „ublížení na zdraví“ a „těžká újma na zdraví“.

Podkladem zjištění charakteru poranění je zpravidla zpráva lékaře, opatřená na počátku přípravného vyšetřování. Tato zpráva obvykle obsahuje vedle stručného popisu poranění toliko odhad délky trvání léčení a pracovní neschopnosti poškozeného. Jen v některých případech bývá tato zpráva v průběhu přípravného řízení doplňována dotazem na lékaře, zda a kdy byla ukončena pracovní neschopnost poškozeného. Někdy je délka léčení a pracovní neschopnosti poškozeného zjišťována teprve v hlavním líčení dotazem na poškozeného. Ve většině případů je lékařská zpráva o předpokládané délce doby léčení a pracovní neschopnosti jediným podkladem pro zjištění charakteru poranění, takže skutečná povaha poranění nebývá v těchto případech náležitě objasněna. I tehdy, jestliže došlo k vážnějšímu poranění, které muselo být léčeno chirurgickým z krokem, nejsou zpravidla v průběhu řízení zjišťovány následky takového poranění.

„Ublížení na zdraví“

Při řešení otázky, zda došlo k ublížení na zdraví, soudy se většinou spokojují zjištěním délky trvání léčení a pracovní neschopnosti poškozeného. Při tom kladou důraz především na pracovní neschopnost poškozeného. Dokladem toho je, že bylo uznáno jen na pokus trestného činu ublížení na zdraví v případě, když poškozený se zraněním, které by si podle lékaře vyžádalo léčení po dobu 7 až

10 dnů, pracoval. V jiném případě soud vycházel jen z doby, po kterou poškozený nepracoval, nepřihlížel však již k tomu, že podle lékařské zprávy poškozený šel pracovat na vlastní žadost a se sebezapřením.

Při tom třeba zdůraznit, že okresní soudy považují poranění za „ublížení na zdraví“ ve smyslu § 221 odst. 1 tr. zák. jen tehdy, jestliže pracovní neschopnost postiženého trvala nejméně po dobu 7 dní. Stejná praxe je, jak bylo zjištěno, také u ostatních orgánů činných v trestním řízení. Soudy při této praxi přihlížejí k ustanovení § 21 písm. a) zák. č. 38/1961 Sb. o MLS, podle kterého je proviněním takové ublížení na zdraví, které má za následek kratší pracovní neschopnost, při čemž podle důvodové zprávy k tomuto ustanovení se kratší pracovní neschopností rozumí pracovní neschopnost postiženého, nepřesahující dobu 7 dní.

Takovou praxi nelze považovat za správnou.

Zákon nestanoví blíže pojem „ublížení na zdraví“. Zdraví je stav organismu, který je podmíněn v biologickém slova smyslu dokonalou stavbou těla a jeho jednotlivých orgánů, jakož i jejich harmonickou funkcí. Porušením zdraví je takový stav, který je charakterizován poruchou dokonalé stavby těla nebo jeho jednotlivých orgánů, nebo jejich harmonické funkce. Jde o stav, z lékařského hlediska velmi rozmanitý, vyznačující se různou závažností podle toho, co je jeho příčinou a jak je možnost nápravy. Také následky porušení zdraví mohou být různé. Buď dojde k úplné nápravě (tedy ke stavu definovanému jako zdraví), nebo zůstane trvalá porucha tvaru nebo funkce orgánu různého stupně.

Ne každá porucha zdraví je však již ublížením na zdraví ve smyslu trestního zákona. Zde nestačí např. přechodné bolesti nebo nevolnost, oděrky, nepatrné ranky, menší otoky, modřiny, hučení v uších apod. Za „ublížení na zdraví“ můžeme pokládat takový stav (onemocnění, poranění), který porušením tělesných nebo duševních funkcí znesnadňuje výkon obvyklé činnosti nebo má jiný vliv na obvyklý způsob života poškozeného, a který zpravidla vyžaduje lékařského ošetření, i když nezanechá trvalých následků. „Ublížením na zdraví“ bude tedy změněný stav, který nastal např. déle trvajících bolestmi, horečkami, nespavostí, poruchami čivstva, nechutí k jídlu, déletrvajícím vrhnutím, nemožností pohybu, upoutáním na lůžko apod. Patří sem také případy, kdy nemoc, kterou poškozený již měl, se zhoršila, příznaků jak co do množství, tak co do intenzity, přibývalo. Zdraví může být porušeno ještě i tehdy, když poranění je již zhojeno (např. po bodné ráně do hrudníku, která se může zhojit do 10 dnů, nemůžeme říci, že po této době nejde již o ublížení na zdraví, neboť pronikla-li rána do hrudní dutiny, mohou zde být ještě potíže při dýchání, únava, jizva není ještě pevná, zkrátka postižený je ještě nemocen).

„Ublížení na zdraví“ bude zpravidla ovlivňovat nepříznivě pracovní schopnost v tom smyslu, že vyřadí postiženého dočasně z pracovního procesu. Pracovní neschopnost sama o sobě nemusí však vždy správně odrazit povahu, intenzitu a závažnost způsobené poruchy zdraví. Tak např. u osob vykonávajících práci v určitých specializovaných oborech (hornictví, hutnictví, chemický průmysl) poranění, které by při práci jiného druhu nemuselo být spojeno s pracovní neschopností, je zpravidla důvodem k vyřazení postiženého z pracovní činnosti na určitou dobu, a to právě se zřetelem na specifickou pracovní podmínku. V některých případech ublížení na zdraví dokonce nemá za následek pracovní neschopnost (např. vyrazení několika zubů může vést ke zhoršení rozměňování potravy a ke zhoršení výslovnosti, přesto však nemusí zakládat pracovní neschopnost). Pracovní neschopnost je tedy důležitým kritériem při posuzování pojmu „ublížení na zdraví“, není však kritériem jediným, ani rozhodujícím. Při posuzování uvedeného pojmu ublížení na zdraví mají význam zejména takové skutečnosti, jako je povaha poruchy zdraví, jak byla porucha zdraví způsobena, jakými příznaky se projevuje, který orgán a která funkce byla porušena, bolestivost poranění a zda a do jaké míry porucha zdraví narušila obvyklý způsob života postiženého, počínaje v to i vyřazení z pracovního procesu. Je třeba zdůraznit, že posuzování každého jednotlivého případu musí být

komplexní a přísně individuální.

Nelze jednoznačně stanovit nějakou minimální dobu, po kterou musí porucha zdraví (narušení obvyklého způsobu života, bolestivost poranění, pracovní neschopnost apod.) trvat, aby poruchu zdraví bylo již možno považovat za „ublížení na zdraví“ ve smyslu § 221 odst. 1 tr. z. Musí však jít o takovou poruchu zdraví, která znesnadňuje postiženému obvyklý způsob denního života, nebo výkon obvyklé činnosti, anebo má jiný vliv na obvyklý způsob života postiženého, nikoliv jen po krátkou, zcela přechodnou dobu.

Uvedené stanovisko není v rozporu s ustanovením § 21 písm. a) zák. o MLS, pokud se v něm stanoví, že ublížení na zdraví, mající za následek kratší pracovní neschopnost, je proviněním. Citované ustanovení nechrání zdraví občanů všeobecně, nýbrž jen v souvislosti s porušením předpisů o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci z nedbalosti. Důvodová zpráva k citovanému zákonu definuje pojem kratší pracovní neschopnosti a nikoliv pojem ublížení na zdraví. I ustanovení § 21 písm. a) cit. zák. předpokládá, že došlo k ublížení na zdraví a rozlišuje pouze z hlediska následku, zda jde o provinění, nebo již o trestný čin podle § 223 odst. 1 tr. zák. Naproti tomu úmyslné ublížení na zdraví zákon o MLS nepostihuje. Z toho lze dovodit, že i při kratší pracovní neschopnosti postiženého úmyslné ublížení na zdraví může být trestným činem ublížení na zdraví podle § 221 odst. 1 tr. zák.

„těžká újma na zdraví“

rozdíl od pojmu „ublížení na zdraví“ zákon v ustanovení § 89 odst. 7 tr. zák. uvádí taxativně, co je nutno rozumět pod pojmem „těžká újma na zdraví“.

Soudům nečiní potíže posuzování „těžké újmy na zdraví“ ve smyslu § 89 odst. 7 písm. a)-h) tr. zák. Chybují však při výkladu „těžké újmy na zdraví“ podle § 89 odst. 7 písm. ch) tr. zák.

Za „delší dobu trvající poruchu zdraví“ ve smyslu citovaného ustanovení je pokládá na jakákoliv porucha zdraví za předpokladu, že pracovní neschopnost postiženého trvala alespoň po dobu 6 týdnů, tj. 42 dní.

Zde soudy chybují předně tím, že zjištění a posouzení z hlediska pojmu „delší dobu trvající porucha zdraví“ omezují rovněž na jediné kritérium, tj. na dobu léčení poranění, resp. na délku trvání práce neschopnosti postiženého. V podstatě jde o týž nesprávný přístup, jak o něm byla zmínka u pojmu „ublížení na zdraví“. Ublížení na zdraví a těžká újma na zdraví jsou z lékařského hlediska totožné se stavem porušení zdraví. Proto pro pojem „těžká újma na zdraví“ ve smyslu § 89 odst. 7 písm. ch) tr. zák. platí v podstatě tatáž kritéria, jako pro výklad pojmu „ublížení na zdraví“ ve smyslu § 221 odst. 1 tr. zák., přičemž rozdíl mezi těmito pojmy spočívá v tom, že při těžké újmě na zdraví musí jít o vážnou poruchu zdraví nebo vážné onemocnění, které postižený pocituje jako citelnou újmu v obvyklém způsobu života, což vyplývá i ze srovnání s dalšími druhy těžké újmy na zdraví, uvedenými v § 89 odst. 7 písm. a)-h) tr. zák., a dále v tom, že porucha zdraví musí mít delší trvání, což zákon v ustanovení § 89 odst. 7 písm. ch) tr. zák. vyjadřuje slovy „delší dobu trvající porucha zdraví“. V této souvislosti je třeba uvést, že v soudní praxi vžitou hranici asi 6 týdnů lze považovat za hranici mezi těžkou újmou na zdraví ve smyslu § 89 odst. 7 písm. ch) tr. zák. a ublížením na zdraví ve smyslu § 221 odst. 1 tr. zák. za předpokladu, že přibližně po tuto dobu trvá vážná porucha zdraví. Trvání poruchy zdraví při těžké újmě na zdraví podle citovaného ustanovení může být delší nebo i kratší než 6 týdnů podle povahy poruchy zdraví a příznaků, které ji doprovázejí.

Při zjišťování povahy poranění musí být objasněny skutečnosti odborného rázu, a proto orgány, činné v trestním řízení se při rozhodování o trestních činech ublížení na zdraví podle § 221, § 222 tr. zák. neobejdou bez součinnosti s lékařem. Vzhledem k hlediskům, podle nichž je nutno posuzovat, zda jde o „ublížení na zdraví“ ve smyslu § 221 tr. zák. nebo o „těžkou újmu na zdraví“ ve smyslu § 89

odst. 7 písm. ch) tr. zák., musí lékař ve svém potvrzení naprosto přesně popsat (pokud možno bez použití latinských termínů) o jak poranění jde, jak toto poranění bylo způsobeno jednak podle poznatků lékaře a jednak podle výpovědi poraněného, jaké potíže jsou spojeny s tímto poraněním pro poškozeného, a to i z jeho hlediska (subjektivní stanovisko) a jak dlouho toto zranění a v jaké intenzitě mělo, nebo pravděpodobně bude mít vliv na dosavadní způsob života poraněného, včetně jeho pracovní činnosti. Podle povahy věci bude také nutno uvést, zda zranění mohlo být učiněno takovým způsobem, jak uvádí poškozený a zda potíže, vylíčené poškozeným odpovídají objektivnímu lékařskému nález. Zpráva lékaře musí obsahovat též údaje o tom, zda poranění je již zcela vyléčeno, či zda léčení ještě trvá a zda poranění zanechá nějaké následky. Ve složitějších případech bude třeba si vyžádat znalecký posudek.

Zavinění.

U trestných činů ublížení na zdraví podle § 221 odst. 1 a podle § 222 odst. 1 tr. zák. se vyžaduje z hlediska zavinění úmysl. To znamená, že pachatel buď přímo chtěl svým jednáním způsobit jinému ublížení na zdraví nebo těžkou újmu na zdraví (§ 4 písm. a) tr. zák.), nebo věděl, že takový následek způsobí, a byl s tím také srozuměn (§ 4 písm. b) tr. zák.). U trestného činu ublížení na zdraví podle § 221 odst. 2 písm. a), b) tr. zák. jde o skutečnosti ve smyslu § 6 písm. b) tr. zák., přičemž vzhledem k povaze věci se vyžaduje, aby pachatel o nich věděl. Pokud jde o těžší následky uvedené v ustanovení § 221 odst. 3, 4 a v § 222 odst. 2 tr. zák., musí být pachatelem zaviněný z nedbalosti (§ 6 písm. c) tr. zák.). Při úmyslném zavinění těchto těžších následků by šlo již o trestný čin přísněji trestný.

Forma zavinění u těchto trestných činů je často zjistitelná jen na základě nepřímých důkazů. Průzkum ukázal, že v řadě případů, kdy k útoku na zdraví bylo použito nebezpečné zbraně (nože, pивní sklenice, rýče apod.), nebylo zkoumáno, zda při způsobení ublížení na zdraví úmysl pachatele nesměřoval k způsobení těžké újmy na zdraví, a zda tedy nešlo již o pokus trestného činu ublížení na zdraví podle § 8 odst. 1, § 222 odst. 1 tr. zák.

Nutno zdůraznit, že z hlediska úmyslu způsobit těžkou újmu na zdraví stačí zjištění, že pachatel věděl, že svým jednáním může způsobit tento těžší následek a byl s tím srozuměn (úmysl eventuální). Na takové srozumění lze usuzovat - pokud jde o důkazní stránku - zejména z povahy použité zbraně, z intenzity útoku, ze způsobu jeho provedení (zejména z toho, proti které části těla útok směřoval) a z pohnutky činu.

I v případech, kde útokem pachatele byla již způsobena těžká újma na zdraví, soudy často chybují tím, že nerozlišují a nezkoumají náležitě, zda tento těžší následek byl způsoben z nedbalosti nebo úmyslně. Soudy zpravidla v takových případech uznávají na trestný čin ublížení na zdraví podle § 221 odst. 1, 3 tr. zák., ačkoliv při zjištění a správném zhodnocení všech okolností případu (zejména způsobu provedení útoku, jeho intenzity a pohnutky činu) by bylo možno dovodit alespoň úmysl eventuální ve vztahu k těžšímu následku, takže by přicházelo v úvahu posouzení jednání pachatele jako trestného činu ublížení na zdraví podle § 222 odst. 1 tr. zák.

Nutná obrana

Při úmyslných trestných činech proti životu a zdraví podle § 221 a § 222 tr. zák. přichází často v úvahu ustanovení § 13 tr. zák. o nutné obraně.

Prověrkou bylo zjištěno, že okresní soudy chybují jak při objasňování a hodnocení okolností významných z hlediska nutné obrany, tak také při posuzování podmínek nutné obrany.

Pochybení soudů se týkají zejména též otázky, zda obrana byla útoku zřejmě nepřiměřená a zda tedy tím obrana vybočila z mezí obrany nutné. Na vybočení z mezí nutné obrany usuzují soudy bez dalšího

již z té okolnosti, že obviněný použil při odvracení útoku poškozeného nějakého předmětu.

Stav nutné obrany je důvodem vylučujícím nebezpečnost činu pro společnost i jeho nedovolenost, takže čin provedený v nutné obraně není trestným činem a nemůže být postižen trestem ani jinou sankcí.

Je proto třeba, aby soudy zodpovědně objasňovaly všechny okolnosti, rozhodné pro posouzení nutné obrany ve smyslu § 13 tr. zák. a zjištěné okolnosti také správně hodnotily z toho hlediska, zda obrana směřovala proti útočníkovi, zda šlo o útok přímo hrozící, nebo trvajícím a zda obrana nebyla zřejmě nepřiměřená povaze a nebezpečnosti útoku. O nutnou obranu nepůjde tam, kde útok již fakticky skončil, nebo kde pachatel reaguje na útok takovým způsobem, že útok ve skutečnosti oplácí a nikoliv odvrací. Dále je třeba, aby soudy měly na paměti zejména to, že u nutné obrany se nevyžaduje přiměřenost obrany ve smyslu naprosté proporcionality mezi významem ohroženého společenského vztahu a vztahu dotčeného.

Zákon to zdůrazňuje slovy „... zřejmě nepřiměřená ...“. Proto o vybočení z mezí nutné obrany pro její zřejmou nepřiměřenost půjde jen tehdy, jestliže pachatel použil prostředku podstatně silnějšího, než bylo za dané situace třeba k odvracení útoku, nebo když škoda, způsoben obranou je v hrubém nepoměru ke škodě hrozící z útoku. Každý případ nutné obrany musí být posuzován kompletně ve všech souvislostech jeho okolností a přísně individuálně.

Ukládání trestů:

Průzkumem bylo zjištěno, že praxe při ukládání trestu u prověřovaných okresních soudů je v podstatě správná .

Přesto však v některých případech byla zjištěna pochybení jednak v uložení mírných trestů, zejména co do jejich druhu (nesprávné uložení NO, resp. uložení podmíněného trestu odnětí svobody), jednak v nedostatečném resp. nesprávném odůvodnění výroku o trestu, a to i v případech, kdy trest z hlediska druhu i výše byl uložena správně.

Příčinou uložení mírných trestů bylo jednak použití nesprávné právní kvalifikace, jednak nesprávné, resp. neúplné zhodnocení kritérií, uvedených v § 31 odst. 1 tr. zák., zejména stupně nebezpečnosti činu pro společnost a možnosti nápravy pachatele.

Nesprávné, resp. neúplné hodnocení stupně nebezpečnosti trestného činu pro společnost, mající za následek uložení mírného trestu, spočívá nejčastěji v tom, že soudy přeceňují některé okolnosti na úkor ostatních, nebo některé rozhodné okolnosti vůbec nehodnotí.

Tak mnohdy kladou jednostranně důraz na osobu pachatele, případně jen na některou její pozitivní stránku, nehodnotí však agresivní rysy pachatele, recidivu a zejména způsob provedení činu a jeho následky. Toto nedůsledné a neúplné hodnocení okolností, určující stupeň nebezpečnosti činu pro společnost pak m v jednotlivých případech za následek mírný postih pachatelů závažnějších trestných činů a recidivistů.

Za pochybení při ukládání trestu je nutno považovat i to, že v případě, kde dochází k posouzení více obviněných jako spolu pachatelů, tresty u jednotlivých pachatelů nebývají zpravidla odstupňovány se zřetelem na rozdílné okolnosti, významné z hledisek uvedených v ustanovení § 31 odst. 1 tr. zák.

V takových případech soudy Dále nepřihlížejí k ustanovení § 31 odst. 2 písm. a) tr. zák., ve kterém je stanoveno specifické hledisko pro posouzení stupně nebezpečnosti spolupachatelství, to jest, jakou měrou jednání každého ze spolupachatelů přispělo k spáchání trestného činu. Pro posouzení této otázky soudy často ani nezjišťují potřebné okolnosti, které by blíže konkretizovaly míru účasti

jednotlivých spolupachatelů na spáchání trestného činu.

Významným hlediskem při ukládání trestu, které spoluurčuje stupeň nebezpečnosti činu pro společnost, je pohnutka trestného činu. Objasňování pohnutky nevěnují soudy náležitou pozornost. V převážné většině případů skutečná pohnutka činu není z rozsudku ani ze spisů zřejmá. Tento nedostatek souvisí s tím, že nejsou v dostatečné míře objasňovány okolnosti charakterizující osobu pachatele, zejména z hlediska jeho předchozího způsobu života a jeho povahových vlastností a že se podrobněji nezjišťují takové okolnosti, které ovlivňovaly rozhodující pachatele spáchat trestný čin. Většinou soudy toliko konstatují vnější podněty nebo okolnosti, za kterých k činu došlo (např. se uvádí, že obviněný udeřil poškozeného při vzájemné hádce, z malicherné příčiny, bezdůvodně, byv poškozeným vyprovokován, anebo pod vlivem alkoholu). Přitom však soudy neuvádějí, jak tyto okolnosti hodnotí, zda v prospěch či neprospěch obviněného.

Požítí alkoholických nápojů utlumuje činnost psychických funkcí, zejména z branných a kontrolních mechanismů. Jde tedy o okolnost, která usnadňuje rozhodnutí spáchat trestný čin, a která má vliv na vznik pohnutky trestného činu. Je třeba zdůraznit, že v těch případech, kdy pachatel, byť i z nedbalosti, se požitím alkoholických nápojů přivedl do stavu zmenšené přičetnosti, v kterém se dopustil trestného činu, nelze vzhledem k ustanovení § 32 odst. 1 tr. zák. přihlížet k tomuto stavu při výměře trestu.

Vzhledem k zjištěným pochybením je nutno zdůraznit, že pro správné určení stupně nebezpečnosti činu pro společnost, jakožto jednoho z hlavních předpokladů pro uložení spravedlivého trestu, je zapotřebí všechny okolnosti důležité z hledisek uvedených v ustanovení § 3 odst. 4 tr. zák. nejen zjišťovat, nýbrž je také objektivně, to jest bez přeceňování nebo podceňování některých z nich, hodnotit. Přitom je nutno vždy uvést, zda a do jak míry ta která okolnost zvyšuje nebo snižuje stupeň nebezpečnosti činu pro společnost.

I v těch případech, kde byl pachateli uložen trest správně, okresní soudy často chybují nedostatečným a nepřesvědčivým odůvodněním výroku o trestu.

Při odůvodňování výroku o trestu jsou často používány jen všeobecné, více či méně frázovité úvahy, neopírající se o žádné konkrétní okolnosti, a to zejména z hlediska stupně nebezpečnosti činu pro společnost. Někdy si soudy náležitě neuvědomují obsah tohoto pojmu, neboť některá kritéria (např. míru zavinění) rozhodné pro určení stupně nebezpečnosti činu pro společnost, hodnotí samostatně mimo rámec stupně nebezpečnosti činu pro společnost.

Pro správnou výměru trestu jsou rozhodné ve smyslu § 31 odst. 1 tr. zák. předně stupeň nebezpečnosti činu pro společnost, zdůvodněný na podkladě konkrétních okolností z hlediska z sad uvedených v § 3 odst. 4 tr. zák. a Dále pak možnost nápravy a poměry pachatele. Hlediska uvedená příkladmo v § 3 odst. 4 tr. zák., a to význam chráněného zájmu, který, byl činem dotčen, způsob provedení činu a jeho následky, osoba pachatele, míra jeho zavinění a pohnutka činu, tvoří složky stupně nebezpečnosti činu pro společnost a nemohou tedy být samostatnými kritérii při výměře trestu mimo stupeň nebezpečnosti činu pro společnost. Pod pojem „poměry pachatele“, které jsou jedním z kritérií při ukládání trestů podle § 31 odst. 1 tr. zák., je nutno rozumět takové okolnosti, týkající se osoby pachatele, které přímo nesouvisí se spácháním trestného činu, mohou však ovlivnit úvahy o trestu. Jde v podstatě o osobní a rodinné poměry, které existují v době rozhodování o trestném činu.

K použití ustanovení § 40 odst. 1 tr. zák. o mimořádném snížení trestu odnětí svobody došlo v přezkoumávaných věcech jen zcela výjimečně, a to v případech, kdy bylo uznáno na trestný čin ublížení na zdraví podle § 222 odst. 1 tr. zák. Okresní soudy totiž i trest odnětí svobody uložený na dolní hranici trestní sazby stanovené na tento trestný čin, považují za příliš tvrdý. Toto stanovisko má

ten důsledek, že soud buď nesprávně kvalifikují čin mírněji, nebo sice použijí správné kvalifikace (podle § 222 odst. 1, popř. podle § 8 odst. 1, § 222 odst. 1 tr. zák.), avšak sníží trest pod dolní hranici trestné sazby, někdy i v těch případech, kde pro to, ať již z hlediska výjimečných okolností případu, nebo z hlediska mimořádných poměrů pachatele, nejsou splněny podmínky.

Rovněž k upuštění od potrestání došlo jen v nepatrném počtu případů. Většinou se jednalo o upuštění od potrestání podle § 24 odst. 1 písm. a) tr. zák. V těchto případech okresní soudy vedle splnění podmínek v citovaném ustanovení uvedených zdůvodňovaly ještě, že v osobě obviněného jde o pachatele dosud netrestaného a žijícího řádným životem pracujícího člověka, u něhož jsou dány vyhlídky na nápravu i bez uložení trestu. V postupu prověřovaných okresních soudů nebylo v tomto směru shledáno pochybení. Zcela výjimečné používání ustanovení § 24 odpovídá charakteru úmyslných trestných činů ublížení na zdraví.

Při prověrce bylo zjištěno, že z celkového počtu trestných činů ublížení na zdraví podle § 221 a § 222 tr. zák., projednaných v II. pololetí 1964 u prověřovaných okresních soudů, byly více než dvě třetiny spáchány pod vlivem požití alkoholických nápojů.

V četných případech z přezkoumávaných spisů vyplývalo, že pachatel je náchylný k nadměrnému požívání alkoholických nápojů a pod vlivem alkoholu má sklony k násilnému jednání.

Přes tyto závažné skutečnosti nebylo ani v jedné z přezkoumávaných věcí uloženo ochranné protialkoholní léčení. Je pravda, že ochranné protialkoholní léčení nemůže soud ukládat libovolně, nýbrž jen tehdy, jestliže takové léčení je u pachatele trestného činu účelné. Ježto jde o léčení, nejsou orgány činné v trestním řízení samy schopny posoudit, zda je nutné u pachatele protialkoholní léčení v protialkoholické léčebně, či zda by svůj účel nesplnila protialkoholní ambulantní léčba. Otázkou účelnosti ochranného léčení může posoudit soud jedině na podkladě lékařského vyj. dření. Soudy se však z těchto hledisek otázkou ochranného léčení nezabývají. Je třeba, aby soudy v tomto směru postupovaly ve smyslu rozhodnutí uveřejněného pod čís. 30/63 sb. rozh. tr.

Příčinu toho nutno spatřovat v tom, že soudy stejně tak jako ostatní orgány činné v trestním řízení, považují ochranné protialkoholní léčení vzhledem k jeho výsledku a k značným finančním nákladům, za neúčelné.

V tomto směru je třeba odkázat na instrukci ministerstva spravedlnosti ze dne 1. listopadu 1956 č. D 683/56 - HSOS/1, v níž se zdůrazňuje, že u značného počtu alkoholiků může být účinnější náprava dosažena jen ve spojení s léčbou a že soudy se nesmí dle toho ovlivnit neuspokojivými léčebnými výsledky v některých případech. Podle této instrukce je třeba, aby tam, kde by ochranné léčení mohlo přicházet v úvahu, si soudy vyžadovaly posudek protialkoholní poradny, případně znalce psychiatra, pakliže takové vyj. dření o vhodnosti zavedení ochranného léčení nebude již obsaženo ve spise. Takovým postupem se zabrání uložení ochranného léčení u osob, u nichž je protialkoholická léčba kontraindikována, nebo u osob, u kterých bylo ochranné léčení již dříve neúčinné.

Vzhledem k tomu, že okolnost, zda obviněný má sklony k nadměrnému požívání alkoholických nápojů a v důsledku toho i k páchaní trestné činnosti a jak náprava je u něho možná, má význam pro rozhodnutí soudu o trestu, bylo by správné, aby otázka vhodnosti a účelnosti ochranného protialkoholního léčení byla objasněna již v přípravném řízení.

Přísné dodržování procesních předpisů je jednou z hlavních záruk spravedlivého rozhodnutí o vině i trestu.

U trestných činů ublížení na zdraví podle § 221 a § 222 tr. zák. nebývá důsledně dodržováno ustanovení § 2 odst. 5 tr. ř. Není náležitě objasňována zejména povaha poruchy na zdraví, resp.

okolnosti důležité pro posouzení, zda při ublížení na zdraví lehčího rázu nešlo již o pokus způsobení těžké újmy na zdraví. Závažným nedostatkem je též, že ve věcech pachatelů, kteří byli již dříve odsouzeni, se soudy spokojují jen opisem rejstříku trestů a nevyžadují si spisy o předchozím odsouzení pachatele, ač obsah těchto spisů může být důležitý pro správné zhodnocení osoby pachatele i pohnutky jeho činu. Je třeba trvat na požadavku, aby spisy o předchozím odsouzení pachatele byly vyžadovány již v přípravném řízení tak, aby je soud měl k dispozici již při rozhodování o přijetí obžaloby.

U mladistvých pachatelů nebývají vždy dodržována některá ustanovení o řízení proti mladistvým. Usnesení o vznesení obvinění nejsou doručována zákonnému zástupci mladistvého (§ 34 tr. ř.), ani orgánu pověřeného péčí o mládež (§ 298 odst. 2 tr. ř.). Byly zjištěny i případy, kdy zákonný zástupce mladistvého nebyl vyrozuměn o konání hlavního líčení, ani mu nebyl doručen stejnopis rozsudku (§ 130 odst. 2 tr. ř.).

Z nedostatků ve skutkovém objasnění věci v naznačených směrech soudy nevyvozují důsledky při předběžném projednání obžaloby. Ani v jednom z přezkoumávaných případů nebyla věc vrácena prokurátorovi k došetření. Obžaloby s výjimkou věci mladistvých jsou vesměs přijímány předsedou senátu podle § 194 tr. ř. V některých spisech se dokonce ani nenachází rozhodnutí o přijetí obžaloby. V praxi soudů je patrná tendence mechanického přejímání výsledků vyšetřování, případně o tyto výsledky se opírajících právních názorů prokurátora, i když výsledky vyšetřování náležitě neobjasňují všechny podstatné okolnosti případu a osobu pachatele, jak to ukládá zákon, zejména v ustanovení § 167 odst. 2 tr. ř. V některých případech došlo k uložení mírného trestu v souhlase s výslovným návrhem prokurátora. Za těchto okolností pak prokurátor nepodává proti nesprávným rozsudkům odvolání.

V těch případech, kdy trestný čin ublížení na zdraví byl spáchán společným jednáním dvou nebo více obviněných jako spolupachatelů, soudy často nekonkretizují jednání jednotlivých spolupachatelů tak, aby skutek toho kterého ze spolupachatelů nemohl být zaměněn s jiným a aby bylo zřejmé, jakým způsobem každý ze spolupachatelů přispěl k spáchání trestného činu. Takový postup není ve shodě s ustanovením § 120 tr. ř.

Pokud jde o délku řízení o těchto trestných činech, bylo zjištěno, že na přípravném řízení (až do nápadu obžaloby soudu) připadá v průměru doba 2 až 3 měsíců, zatímco soudy, vyřizují tyto případy v průměrné době 14 až 18 dní. Pokud ojediněle došlo v řízení před soudem k průtahům, jednalo se o věci, v nichž nebylo možno zjistit pobyt obviněného (většinou z řad přechodných brigádníků), nebo některého důležitého svědka. Okresní soudy jsou vedeny snahou po rychlém vyřizování věcí, což však je mnohdy na úkor kvality řízení i rozhodnutí.

K součinnosti soudů se společenskými organizacemi na úseku rozhodování o úmyslných trestných činech ublížení na zdraví, dochází poměrně zřídka. Děje se tak převážně formou přejímání záruk na nápravu obviněného a vysílání společenského obhájce. Pokud jde o záruky za nápravu obviněného, rozhodovaly o nich soudy ve shodě s podmínkami, uvedenými v § 4 odst. 1 tr. ř.

Adhezní řízení:

Úmyslnými trestnými činy ublížení na zdraví dochází vždy k poruše zdraví a také k majetkové škodě. Proto rozhodování o náhradě škody v adhezním řízení je významnou součástí trestního řízení o těchto trestných činech.

Ježto návrh na náhradu škody musí být poškozeným uplatněn včas, tj. nejpozději u hlavního líčení před zahájením dokazování (§ 43 odst. 2, § 206 odst. 2, § 207 odst. 1 tr. ř.), je na místě, aby poškozený uplatnil nárok na náhradu škody s uvedením alespoň minimální výše škody již v

přípravném řízení a aby byl v tomto směru orgány činnými v trestním řízení poučen, aby tak mohly být zjištěny všechny okolnosti, významné pro rozhodnutí o povinnosti obviněného k náhradě škody, způsobené trestným činem. V ustanovení § 46 tr. ř. se všem orgánům činným v trestním řízení, ukládá povinnost poučit poškozeného o jeho právech a poskytnout mu plnou možnost k jejich uplatnění. V řízení před soudem je pak povinností soudu včas, nejméně 3 dny předem, vyrozumět poškozeného o hlavním líčení (§ 198 tr. ř.) a to i tehdy, jestliže poškozený nárok na náhradu škody neuplatnil.

Průzkumem bylo zjištěno, že orgány, činné v trestním řízení, často tento postup nedodržují.

Poškozený je sice již v rámci svého výslechu v přípravném řízení dotazován na to, zda se připojuje k trestnímu řízení s nárokem na náhradu škody. Ze spisu však nevyplývá, zda a jak byl poškozený o svých právech poučen. Zejména není patrné, zda poškozený byl vyzván, aby určil výši svých nároků alespoň minimální částkou. Tyto nedostatky nejsou zpravidla napravovány ani soudem. Zejména v případech, kdy poškozený je vyslýchán jako svědek při hlavním líčení, není dotazován před zahájením dokazování, zda může určit výši svého nároku.

Trestní řád důsledně upravuje postup orgánů činných v trestním řízení k zajištění práv toho, komu byla trestným činem způsobena škoda. Příslušnými ustanoveními přispívá zejména také k tomu, aby byla urychleně umožněna náhrada škody způsobené trestným činem. Důvodová zpráva k trestnímu řádu klade zvláštní důraz právě na urychlené vyslovení povinnosti pachatele trestného činu nahradit způsobenou škodu a vyzdvihuje výchovný význam požadavku, aby pachatel, který se dopustil trestného činu, nahradil co nejdříve škodu jím způsobenou a odčinil tak následky trestného činu.

Význam rozhodování o nárocích poškozeného v adhezním řízení je podtrhován i tím, že soud je v adhezním řízení oprávněn rozhodovat i o takových nárocích na náhradu škody, o nichž by jinak byl příslušný rozhodovat jiný orgán, než soud (např. náhrada vyplacených dávek nemocenského pojištění podle zák. č. 33/1965 Sb. resp. vyhl. č. 34/1965 Sb.).

Nelze proto považovat za správný postup soudů, jestliže v těch případech, kdy nárok na náhradu škody s uvedením výše škody byl uplatněn včas, soudy odkazují poškozeného s jeho nárokem na řízení ve věcech občanskoprávních, aniž z odůvodnění rozsudku je patrné, zda a z jakých důvodů byla výše tohoto nároku považována za pochybnou. Není rovněž správné, jestliže soudy odkazují poškozeného s celým nárokem na řízení ve věcech občanskoprávních, ačkoliv nárok a jeho výše jsou alespoň zčásti odůvodněny výsledky řízení.

Vyskytují se dokonce i případy, kdy soud o nároku poškozeného včas uplatněném co do důvodu i co do výše, vůbec nijak nerozhodl.

Při provádění prověrky byla ze strany soudů vzhledem k nejednotnosti názorů nadhozena otázka spoluzavinění při rozhodování o náhradě škody v adhezním řízení, způsobené úmyslnými trestnými činy ublížení na zdraví. Již ve směrnicí pléna Nejvyššího soudu k výkladu ustanovení trestního řádu o právech a postavení poškozeného v trestním řízení a o náhradě škody způsobené trestným činem bylo zdůrazněno, že při rozhodování o povinnosti obžalovaného nahradit poškozenému škodu způsobenou trestným činem, musí soud použít všech příslušných hmotně-právních předpisů občanského práva (§ 441, § 448 obč. zák.), či jiných předpisů. To znamená, že soud přihledne také k tomu, že poškozený škodu spoluzavinil (§ 441 obč. zák.). Při dolůžní škodě nepřichází otázka spoluzavinění poškozeného zpravidla v úvahu. Pokud jde o způsobení škody úmyslnými trestnými činy ublížení na zdraví, může však spoluzavinění poškozeného přicházet v úvahu v případech, kdy poškozený trestný čin vyprovokoval, nebo zejména v případech, kdy k spáchání trestného činu došlo za situace, že pachatel odvracel útok, aniž byly splněny podmínky nutné obrany ve smyslu § 13 tr. zák.

V případech, v nichž je zjištěno, že škoda vznikla též zaviněním poškozeného, přihlédně soud při rozhodování o náhradě škody k ustanovení § 441 obč. zák.

Závěr

Výsledky prověrky ukázaly nedostatky v rozhodování soudů o vině, zejména v nesprávné praxi při výkladu pojmů „ublížení na zdraví“ a „těžká újma na zdraví“, v posuzování zavinění ve vztahu k těžším následkům trestných činů ublížení na zdraví a v objasňování a hodnocení okolností důležitých z hlediska nutné obrany a v posuzování podmínek nutné obrany.

Praxe soudů při ukládání trestů je v podstatě správná. Přesto však v některých případech se vyskytla pochybení v uložení mírných trestů, mající podklad v použití nesprávné právní kvalifikace, resp. v neúplném hodnocení kritérií, uvedených v § 23 odst. 1 a v § 31 odst. 1 tr. zák., zejména pak stupně nebezpečnosti činu pro společnost a možnosti nápravy pachatele a Dále v přecenění výchovných účinků podmíněných trestů odnětí svobody, zvláště u pachatelů dříve již trestaných.

Mezi příčinami zkoumaných trestných činů ublížení na zdraví převažuje výrazně vliv alkoholických nápojů. Tato skutečnost však nedochází náležitého výrazu v rozhodování soudů, zejména není zkoumána vhodnost a účelnost uložení ochranného protialkoholního léčení.

Nezřídkou dochází k porušování procesních předpisů, zejména těch, které mají zabezpečit náležité objasnění věci. Nedostatečně je využíváno instituce předběžného projednání obžaloby. V některých případech je podceňována účast zástupců společenských organizací. Snaha po rychlém vyřizování věci je na úkor kvality řízení i rozhodnutí a jejich odůvodnění, která většinou postrádají náležitosti uvedené v § 125 tr. ř.

Soudně lékařská hlediska 1)

sdělená některými ústavy pro soudní lékařství, která mohou přispět k jednotnému posuzování druhů těžké újmy na zdraví, uvedených v § 89 odst. 7 písm. a)-h) tr. zák.

Zmrzačení: - § 89 odst. 7 písm. a) tr. zák.

Za zmrzačení se pokládá trvale chorobný stav, charakterizovaný:

1. značnou změnou těla nebo jeho částí a) převážně tvarovou (např. deformace páteře, projevující se jako větší hrb), b) převážně funkční (např. ztuhlost v kyčelním kloubu v nepříznivém postavení),
2. ztrátou některé z končetin, nebo jejich podstatných částí.

U horních končetin stačí již amputace v z pěstí, u dolních končetin amputace nad hlezenným kloubem.

Někdy tyto stavy jsou i přes případné užívání ortopedických pomůcek i při běžných pohybech zevně nějak patrné (u druhých osob vyvolávají soucit).

Tyto stavy jsou většinou spojeny s podstatnou újmou na pracovní schopnosti, která bývá větší než 50 Mnohdy jsou spojeny s úplnou pracovní nezpůsobilostí.

Patří sem těžké nervové ochrnutí.

Nepatří sem ztráta boltce, některého prstu, chodidla (ježto v těchto případech je funkce jen mírně porušena), ani kulhání vzniklé zkrácením nebo prohnutím po špatném zhojení zlomeniny. Stejně tak

se sem nezařazují ztuhlosti v méně důležitých kloubech, je-li s tím spojena jen malá porucha funkce.

Ztráta, nebo podstatné snížení pracovní způsobilosti:

- § 89 odst. 7 písm. b) tr. zák.

Pod tímto pojmem se rozumí trvalý chorobný stav nebo ztráta části těla, spojené s úplnou ztrátou, nebo alespoň s podstatným snížením povšechné pracovní způsobilosti.

Zde je třeba odlišovat pojem povšechné pracovní způsobilosti od pojmu pracovní způsobilosti v přiměřeném zaměstnání nebo v dosavadním povolání. V konkrétních případech pracovní způsobilost v dosavadním povolání a v jiných přiměřených povoláních může být nedotčena, zatímco povšechná pracovní způsobilost je snížena.

Procento ztráty povšechné pracovní způsobilosti, stanovené lékařským znalcem pro účely trestního řízení nemusí tedy, přesně souhlasit s procentem, zjištěným pro účely odškodnění úrazu. V trestním řízení se přihlíží pouze k poškození zdraví skutečně vzniklému bez zřetele na jakákoliv jin hlediska obvyklá např. při odškodňování. Jakmile je poranění plně zahojeno (zmizí citlivost jizvy a nejsou obtíže od srůstu), nesnižuje již povšechnou pracovní způsobilost vůbec, kdežto podle hledisek pro invaliditu se ztráta povšechné pracovní způsobilosti snižuje postupně.

Úplná ztráta povšechné pracovní způsobilosti je poměrně vzácná. Má-li být přiznána Úplná ztráta pracovní způsobilosti, musí být postižený k většině jednotlivých pracovních úkonů nezpůsobilý a v denních úkonech odkázán na pomoc druhé osoby. Úplná ztráta povšechné pracovní způsobilosti přichází v úvahu hlavně u osob slepých, nebo ochrnutých na obě dolní nebo obě horní končetiny.

Častější jsou případy podstatného snížení pracovní způsobilosti. Vyžaduje se aby snížení pracovní způsobilosti bylo závažné a podstatné. Z hlediska soudně lékařského jde většinou o případy, kdy pracovní nezpůsobilost je vyšší než 50

V těch případech, kdy podstatné snížení pracovní způsobilosti nebude trvalé a d se odstranit léčením (např. rehabilitací, užitím speciální terapie), nejde o těžkou újmu na zdraví ve smyslu § 89 odst. 7 písm. b) tr. zák. Zpravidla však odstranění ztráty nebo podstatného snížení pracovní způsobilosti použitím zvláštních léčebných prostředků vyžaduje delší dobu, takže půjde o těžkou újmu na zdraví podle písm. ch) cit. ustanovení.

Ochromení údu: - § 89 odst. 7 písm. c) tr. zák.

V medicíně se rozumí údem cel horní nebo dolní končetina. Ochromením údu je trval nezpůsobilost nebo značně snížená schopnost pohybu horní nebo dolní končetiny, nebo její značné části.

Sem patří případy, kdy je končetina sice zachována, avšak je ochrnutá, což znemožňuje její funkci (např. obrna dolních končetin původu míšního po bodné ráně páteře apod.).

Nepatří sem případy, kdy jde o znehybnění několika prstů ruky, jestliže je ruka nadále prakticky upotřebitelnou, nebo případy, kdy ruka je ochrnutím vyřazena v z pěstí, kdežto ramenní i loketní kloub je neporušen.

Ztráta nebo podstatné oslabení funkce smyslového ústrojí: - § 89 odst. 7 písm. d) tr. zák.

Funkcí smyslových ústrojí je zrak, sluch, čich, chuť a hmat.

Funkce smyslových ústrojí nemají v životě člověka stejnou důležitost. Ztráta nebo podstatné oslabení

funkce čichového, chuťového ústrojí nejsou zdaleka tak důležité a prostá ztráta hmatu není nikdy tak rozsáhlá, aby znamenaly u postiženého skutečně těžké poškození na jeho zdraví.

Prakticky se nejčastěji setkáváme s postižením zraku a sluchu. Za ztrátu funkce těchto smyslových ústrojí se pokládá Úplná slepota a hluchota. Ztráta nastává tehdy, když člověk nerozeznává kolem sebe předměty, tedy když je prakticky slepý. Ztráta zraku z leží nejen v úplné slepotě, nýbrž i v neschopnosti přesného poznávání předmětů při přiměřeném osvětlení, a to nejen na dálku, ale též na zcela malou vzdálenost. S tím souvisí i neschopnost odhadování vzdálenosti a hloubky, a ztížení prostorové orientace. Za podstatné snížení zraku nebo sluchu se pokládá snížení zraku nebo sluchu méně než na polovinu předchozí smyslové funkce.

Postižení funkce ostatních smyslových ústrojí (čichu, chuti a hmatu) bývá obvykle průvodním příznakem závažného poškození centrálního nervstva, které je poškozením důležitého orgánu (§ 89 odst. 7 písm. f) tr. zák.).

Mělo by se sem zařadit i poškození orgánů vnitřního ucha, jejichž následkem jsou těžké poruchy rovnováhy.

Je třeba zdůraznit, že při úplné ztrátě zraku na jednom oku může postižený při dobrém vidění druhého oka číst, psát, pohybovat se a po nedlouhé době návyku i pracovat v různých povoláních jako jiný člověk, vidící na obě oči, takže oslabení funkce zraku by zde nebylo podstatné. Ztráta jednoho oka by mohla být poškozením důležitého orgánu, tedy těžkou újmou na zdraví ve smyslu § 89 odst. 7 písm. a) tr. zák. Úplná ztráta sluchu jen na jednom uchu – při druhém uchu nepostiženém – je spojena s 15 ztrátou povšechné pracovní způsobilosti, takže ani zde by nešlo o podstatné oslabení sluchu.

Poškození důležitého orgánu: – § 89 odst. 7 písm. e) tr. zák.

Za poškození důležitého orgánu se jednoznačně považuje takové porušení některého z tělesných orgánů, při němž vznik nebezpečí pro život nebo jiný závažný děle trvající, nebo trvalý následek.

Závažný, déletrvající nebo trvalý je takový stav, který odpovídá těžké újmě na zdraví jiného druhu (např. podle písm. b) nebo ch) cit. ustanovení).

Vést přesnou hranici mezi orgány důležitými a nedůležitými nelze.

Za podmínek shora uvedených bude poškozením důležitého orgánu zpravidla: Zhmoždění nebo stlačení mozku kostními úlomky nebo krevním výronem, otřes mozku, jestliže bezvědomí trvalo delší dobu (alespoň jednu hodinu), přičemž i zde je třeba zjišťovat, zda došlo též k zhmoždění mozku nebo k zlomení lebeční kosti, nebo jiným závažným následkům. Dále sem spadají poranění míchy, ztráta nebo podstatné zhoršení řeči podmíněné změnami na příslušných orgánech, poranění přední poloviny krku a velkých cév zde probíhajících, i nervů, Dále poranění dýchacích cest, spojené s vdechováním krve nebo šířením infekce do okolí, poranění srdce a velkých cév, poranění pronikající do dutých orgánů (žaludku, střev), poranění jater, ledvin, sleziny, břišní slinivky apod. Je možno sem zařadit i ztrátu jednoho oka a poranění kloubu nebo nervu.

Poranění kosti, svalů, funkčně zhojené bez trvalých následků, lze uznat za těžkou újmu na zdraví podle písm. e) tehdy, jestliže bylo provázeno některou život ohrožující komplikací. Jinak by takové poranění mohlo odpovídat podmínkám těžké újmy na zdraví podle písm. ch), případně h).

Stejně jako při ostatních těžkých újmách na zdraví bude třeba někdy zjišťovat i u poškození důležitého orgánu, do jaké míry byly následky způsobeny vývojovou vadou nebo nemocí nebo defektem, trvajícím již před poškozením, aniž si poškozený musel uvědomit jejich přítomnost.

Zohyždění: - § 89 odst. 7 písm. f) tr. zák.

Zohyžděním je každá viditelná, trvale hyzdící změna těla, která mění vzhled na újmu poraněného a vzbuzuje odpor a ošklivost. Je nerozhodné, zda je možno ji odstranit např. plastickou operací, nebo zakrýt. Taková vada zpravidla ztěžuje poškozenému uplatnit se normálně ve společnosti.

Obtíže v životním uplatnění musí být tak značné, aby přibližně odpovídaly ostatním případům těžké újmy na zdraví.

Podstatou zohyždění jsou především kosmetické vady a defekty. O zohyždění nejde, je-li snadno odstranitelné jednoduchou operací. Změny, které sem řadíme, se budou týkat hlavně obličeje (deformace nosu, ztráta hrotu nosu, jizvy apod.).

Zohyždění na rozdíl od zmrzačení je vadou spíše kosmetickou a společenskou, než překážkou vlastního pracovního výkonu.

Vyvolání potratu: - § 89 odst. 7 písm. g) tr. zák.

Vyvolání potratu je každé jednání, které má za následek přerušování těhotenství dříve, než dojde k porodu, byť i k předčasnému (např. lékař při vnitřním vyšetření z nedbalosti provede takový z krok, který má za následek přerušování těhotenství, nebo automobilista porazí těhotnou ženu, která následkem toho potratí).

Potrat jako následek úrazu břicha nebo pánve přichází velmi vzácně, protože těhotná děloha snáší otřes i pohmoždění, aniž musí být vypuzení plodu nutným následkem.

Přerušování těhotenství zasahuje velmi rušivě do fyziologických pochodů organismu těhotné ženy a někdy, může vést i k životu nebezpečným nebo závažným a déletrvajícím nebo trvalým následkům, např. k neplodnosti. Děloha je důležitým orgánem ve smyslu písm. e).

Mučivé útrapy: - § 89 odst. 7 písm. h) tr. zák.

Za mučivé útrapy je třeba považovat mimořádné, vystupňované nebo prodlužované bolesti tělesné nebo duševní.

Při posuzování charakteru útrap je nutno vzít v úvahu i osobní poměry postiženého, zejména i jeho věk (např. dítě) a jeho stav duševní.

V praxi se ponejvíce vyskytují jednání úmyslná (např. sypání soli nebo pepře do ran, opakované tlučení do modřin, kdy modřiny nejsou ještě zhojeny, svazování osob řemeny tak, že se řemeny zařezávají). V praxi se stal případ, kdy pachatel uvazoval po delší dobu v kozím chlívku dvanáctiletou dívku v poloze ležící na zemi s hlavou skrytou v bedně, aby nemohla křičet a vypouštěl ji jen na chvíli v noci. V jiném případě matka krmila své pětiměsíční dítě denně hřebíčky délky 11 mm, takže při operaci bylo nalezeno v žaludku dítěte přes 700 takových hřebíčků.

Za mučivé útrapy nelze považovat každou tělesnou bolest, provázející poškození zdraví a léčebný zásah, nebo každé duševní utrpení. Při běžných příhodách obvykle chybí charakter mučivosti.

Jednotlivé pojmy těžké újmy na zdraví, uvedené v § 89 odst. 7 pod písm. a)-ch) tr. zák. se mohou vzájemně překrývat. V takových případech je nutno vycházet ze stavu nejpodstatnějšího a na ostatní stavy s ním související jen poukázat. Mezi jednotlivými druhy těžké újmy na zdraví jsou však i vzájemné vztahy. Např. tytéž stavy, které jako trvalé jsou těžkou újmou na zdraví podle písm. a), b), c) nebo d), mohou být těžkou újmou na zdraví jen z důvodu delší doby trvající poruchy zdraví podle

písm. ch), jsou-li přechodné.

Z usnesení

pléna Nejvyššího soudu k rozboru a zhodnocení výsledků prověrky rozhodování některých okresních soudů o trestných činech ublížení na zdraví podle § 221 a 222 tr. zák. ve II. pololetí 1964.

Plénium Nejvyššího soudu po projednaném rozboru a zhodnocení rozhodovací praxe některých okresních soudů o trestných činech ublížení na zdraví podle § 221 a § 222 tr. zák. konstatuje, že zpráva, předložená trestním kolegiem vyjadřuje současný stav praxe prověřovaných okresních soudů, zobecňuje u těchto soudů získané poznatky a dává vodítko k sjednocení a zkvalitnění praxe soudů v souvislosti s realizací usnesení předsednictva ÚV KSČ ze dne 9. 6. 1964.

Plénium Nejvyššího soudu, opírajíc se o výsledky provedeného průzkumu konstatuje, že soudní praxe neodpovídá ještě ve všech směrech plně požadavkům zákona.

Výsledky průzkumu ukázaly nedostatky v rozhodování soudů o vině, spočívající zejména v nesprávné praxi při výkladu zákonných pojmů „ublížení na zdraví“ a „těžká újma na zdraví“, v posuzování zavinění pachatelů ve vztahu k těžším následkům u trestných činů ublížení na zdraví a v objasňování a hodnocení okolností důležitých z hlediska nutné obrany ve smyslu § 13 tr. zák. i v posuzování podmínek nutné obrany.

Praxe soudů při ukládání trestů je ve svém celku správná a v souladu s požadavky trestní politiky. Vyskytují se však dosud některé nedostatky, které oslabují účinnost soudních rozhodnutí. Soudy chybují zvláště v povrchním a neúplném zjišťování a hodnocení okolností důležitých z hledisek uvedených v ustanovení § 23 odst. 1 a § 31 odst. 1 tr. zák., zejména pak stupně nebezpečnosti trestného činu pro společnost a možnosti nápravy pachatele. Přeceňování některých kladných stránek osoby, pachatele na úkor ostatních okolností, zejména způsobu provedení činu, jeho následků a jeho pohnutky, které ukazují na zvýšený stupeň nebezpečnosti trestného činu pro společnost, dále pak podceňování recidivy, jsou hlavními příčinami nedostatečného vystižení stupně nebezpečnosti trestného činu pro společnost. To pak vede mnohdy k uložení neodůvodněné mírného trestu, který není v souladu ani s hledisky, uvedenými v ustanovení § 23 odst. 1 tr. zák. o účelu trestu. Soudy dosud nerespektují důsledně ani z sadu přísné individualizace trestu.

Ačkoliv mezi příčinami úmyslných trestných činů ublížení na zdraví převažuje výrazně vliv nadměrného požití alkoholických nápojů, nedochází tato závažná skutečnost náležitého výrazu v rozhodování soudů, zejména není zkoumána vhodnost a účelnost uložení ochranného protialkoholního léčení.

Dalším důležitým poznatkem průzkumu je, že dochází nejrůzněji k porušování procesních předpisů, zejména i těch, jež mají zabezpečit náležité objasnění věci. Zcela nedostatečně je využíváno instituce předběžného projednání obžaloby. Snaha po rychlém vyřizování věcí jde mnohdy na úkor kvality řízení i rozhodnutí, jejichž odůvodnění většinou postrádají náležitosti uvedené v § 125 tr. ř.

Není docenován význam rozhodování o náhradě škody v adhezním řízení. Soudy nevěnují otázkám náhrady škody v adhezním řízení náležitosti pozornost a řešení těchto otázek v trestním řízení se vyhýbají.

(V další části usnesení uložilo plénium Nejvyššího soudu presidiu Nejvyššího soudu, presidiím krajských soudů a vyšším vojenským soudům, provést potřebná opatření k odstranění zjištěných nedostatků a ke zkvalitnění rozhodovací činnosti soudů.)

1) Příloha k rozboru a zhodnocení výsledků prověrky rozhodování některých okresních soudů o

trestných činech podle § 221 a § 222 tr. zák.).